

ne storijo, pač pa tako mrčes naglo dalje širijo. Veter jih odnese uro daleč. *)

Trtno uš so najprvo zapazili v Ameriki l. 1853. Iz Amerike so jo zanesli v Evropo z vvažanjem ameriških trsov. Dobili so jo zaporedom na Angleško, Francosko, Nemško in Avstrijsko. Na Francoskem je dolgo niso zasledili, čeravno so jo uže imeli; spoznali so jo leta 1860. Iz Francoskega zatrosila se je potem dalje v Švicarsko, na Italijansko, Portugalsko, Španjsko, naposled na Ogersko, Hrvatsko itd. K nam na Avstrijsko dobili smo jo leta 1868. v Klosterneuburg za Dunajem. Letos zadeli smo meseca junija na trtno uš uže v Piranu v Istri in prve dni meseca septembra t. l. na Štajarskem v brežiškem okraji. Pravijo, da jo imajo tudi v ljutomerskih gorica. Zdaj nastane vprašanje: kako moremo ta mrčes in od njega napadeno trsove in vinograde spoznati, kako mrčesu braniti nadaljšnjo razširjevanje, kako ga uničiti?

Prvo leto bo težko kdo spoznal, da mu vinograd trtna uš pokončava. kajti povsod nahaja se nekaj slabo rastočih trsov vsled raznih vzrokov, na pr. prevelike mokrote, smoda itd. Zato so v Klosterneuburgu trtno uš dobili leta 1868., pa še le leta 1872. spoznali. Na Ogerskem so jo lani zasledili, akoravno je uže pred 10 do 15 leti tje bila iz Francoskega prenesena. **) Od trtne uši napadeni vinograd kaže še le v drugem in tretjem letu zunanja znamenja. Trs slabo žene in se drži klaverno, kakor da bi v zimskem mrazu bil pozebel. Razlika je le v tem, da pozebljeni trs izpod zemlje poganja krepkih rozeg, od trtne uši nadlegovani trs pa nič. Meseca julija začne tak vinograd bledeti in žolteti, vršičevje se suče in suši. Tistim vinogradarjem, ki so od drugod si omislili kaj trsovja, svetujemo, naj osobito pazijo na take nasade. Naj jim večkrat pregledajo vsaj poleti zgorajšnje korenine, kjer se trtna uš v tem času najrajši nahaja; naj vzamejo povekševalno steklo, da se prepričajo, ali je trtna uš trsa se lotila ali ne. Zlasti naj tako pregledujejo mlajše korenine in stari čok. Ako zapazijo na mladih koreninah rane, čudne otekline in vozle, naj jim bode to znamenje, da je trtna uš blizu. Po marljivem iskanji bodo jo gotovo našli ali na drugih koreninah ali pod kožo trsovega čoka ter na postranskih koreninicah.

V četrtem letu je vinograd uničen po trtni uši. Trs požene malo neznatnega perjiča ali celó nobenega več. Stare korenine so vse strohnele in novih trs ne more pognati, ker je uže preslab, uši pa iz njega dalje silijo v bližnje še zdravo trsove.

Kedar se je trtna uš v kakem okraji vgnjezdila, obveljajo določbe, ki jih vleva postava zoper trtno uš. Prepovedana je izvožnja trsovja in njegovih delov. Vendar je treba tudi prepovedati, zelene kose trsove dalje spravljati: listje, rozge, grozdje, pa tudi vse tvarine pri vinogradstvu potrebne, in drevesa, katera po vinogradih rastejo, na pr. breskve. Vse to bi naj bilo prepovedano odnašati iz okuženih vinogradov.

Po Gosp. pril. „Slov. Gospodarja.“

Gospodarske skušnje.

Prvo mleko, ko se je krava oteletila,

naj povživa tele samo, kajti natora ga je prve 4 dni zato namenila teletu, da mu čeva izprazne nabranega blata in mu odvrne marsikako bolezen. Kakor pa je

*) Na Švicarskem so zapazili, da je delavec na podplatih trtno uš dalje zatrosil. Pis.

**) V Istri imajo trtno uš uže sedem let, pa so jo še le letos zapazili. Vred.

to mleko koristno novorojenemu teletu, tako škodljivo je človeku za živež, kateremu hudo drisko napravi. Še le 5. dan po teletu sme človek brez škode za zdravje svoje prvo to mleko uživati. — Tako učijo skušnje francoskega živinozdravnika dr. Schmidta.

Koliko jajc leže ena puta?

Puti ima v svojem jajčnjaku navadno blizo 600 jajčic, katera more izleči. Od teh 600 jajčic jih, če dobro gre, prvo leto leže kakih 20, drugo leto 135, tretje leto 120, četrto leto 114, a ostala štiri leta jih vsako leto manj leže, v devetem letu le malokaterikrat 10 jajc. Kdor hoče imeti tedaj puti, pri kateri zastoj ne potroši hrane, naj je nikar ne ima čez 4 leta.

Kdor hoče dober svinjak narediti prešičem,

naj jim v svinjaku naredi na pripravnem mestu steber, da se more prešič ob njem čohati (drgniti). To dobro dé prešičem, da se zdravi ohranijo in boljše meso dobijo, kajti koža srbi prešiča, zato se rad večkrat čoha; ta kožna srbečica je tudi vzrok, da se prešiči radi v mlakah valjajo. Po krivem se tedaj prešičem očita, da so nečedni, ker se v luži radi valjajo, kar pa le zavoljo tega storijo, ker jih njih ščetinasta koža srbi.

Gospodarske novice.

Kmetovalcem v podporo se na Dunaji snuje posojilnica (Agricaulturbank).

Ustanovniki (konsorcij) nameravajo s to posojilnico v dejanje stopiti, kedar bode po delnicah (ena delnica 200 gold.) 10 milijonov gold. zagotovljenih. Na čelu temu društvu stojijo bankir Springer, grof Gatterburg, prof. F. W. Exner, baron Villa-Secca in pl. Kaminski. Banka hoče kmetovalcem pa tudi malim obrtnikom denarja posojati na poštene obresti.

Centralna komisija za uravnavo zemljiškega davka je svoje delovanje pričela 21. dne t. m.

Trtno uš v Lombardiji

je komisija laškega poljedelskega ministerstva našla v vinogradih okoli Monze, kjer je okuženih okoli 80 odstotkov ondašnjih trsov.

Zavoljo trtne uši

na Hrvatskem je generalno poveljništvo v Zagrebu prepovedalo vvožnjo trsovja v Vojaško granico, — zavoljo iste trtne kuge na Štajarskem je pa Brežiški okraj proglašen kot po trtni uši okužen; še kolje izvažati je prepovedano.

Kuga med raki,

ki se je pred nekimi leti v severni Evropi prikazala, potem pa tudi v štajarskih vodah, imajo sedaj tudi na Koroškem. Bolnim rakom se začno klešče in noge sušiti, ki jim konečno odpadejo. Kjer kuga prav hudo razsaja, nahajajo se celi kupi takih rakov brez klešč in nog na hrbtu ležečih.

Izvrstna knjiga

kmetijskim napredovalnim šolam.

Priporočilo učiteljem ljudskih šol.

Bivši profesor baron Vilhelm Wangenheim je na svetlo dal knjigo z 32 slikami, o kateri z dobro vestjo rečemo, da je ni bolje od njegove za rabo v kmetijskih

napredovalnih šolah. Da je res dobra, priča nam to, da jo je c. k. naučno ministerstvo z odlokom od 5. julija 1880. leta za šolski nauk sposobno priznalo. Pisana je v nemškem jeziku, morejo jo tedaj rabiti le učitelji, da po njej v slovenskem jeziku učijo šolsko mladino za ta nauk spretno. Če bi jo v kmetijstvu izveden mož poslovenil in bi založnika našel, dobili bi potem izvrstno knjigo za kmetijski nauk. Cena jej je 1 gold. 20 kr. Dobi se v vseh knjigarnah ali vsaj naročiti more. Naslov pa jej je ta-le:

„*Landwirthschaftliches Fragebuch. Ein Leitfaden für den landwirthschaftlichen Unterricht in ländlichen Fortbildungsschulen u. s. w. Nach dem Französischen des Mr. Edm. Teisserenk de Bort, Cabinetschef des franz. Ackerbauministeriums, für österreichische Verhältnisse bearbeitet von Wilhelm Freiherrn v. Wangenheim, ehemaligen Professor an der landwirthschaftlichen Akademie zu Ungarisch-Altenburg. Mit 32 in den Text gedruckten Holzschnitten. Stuttgart 1880.*“

V 13. razdelkih z vprašanji in odgovori na 144 straneh obsega vse, kar je kmetovalcu vedeti potreba, da je popolno temeljito podučen. Ko bi se našel v kmetijstvu popolno izveden mož, ki bi knjigo dobro poslovenil in bi sl. ministerstvo dalo državno podporo zanatis, krasno knjigo bi potem Slovenci imeli.

Šolske stvari.

Letno zborovanje društev: „Vdovsko učiteljsko društvo“; — „Slovensko učiteljsko društvo“ in „Narodna šola“ v Ljubljani.

Dne 23. septembra t. l. so imela zgoraj imenovana društva v Ljubljani svoja navadna letna zborovanja. Bralcem „Novic“ je dobro znano, da so one tem zborovanjem skazale vsako leto svojo posebno pozornost; „Novice“ so dobro in pazljivo pogledovale v oči in v obraz onim našim gosp. učiteljem, ki niso bili plašne kukavice, — ki niso sukali plašča po vetru, in se ne potikali po skrivnih zakotjih, marveč so imeli značajnost in pogum, tudi v najbolj kritičnih časih stopiti kot značajno-pošteni, rodoljubni, narodni učitelji očitno na beli dan in k javnim zborovanjem. Zato radostni konstatujemo, da nas je jako veselilo, videti te vrle možake tudi to leto v naši beli Ljubljani, dostavljamo pa ob enem, da nas je posebno veselilo tudi to, ker smo zapazili, da se vtrjenim značajnim učiteljem pridružuje od leta do leta več mladih nadepolnih učiteljskih tovarišev, ki so nam dokaz, da ima rodoljubno učiteljstvo kolikor toliko vendar le svoj pošteni naraščaj. Da! — celó eno izmed naših mladih gospic-učiteljic smo videli pridružiti se letos zborovajočim učiteljem; dolenska Litija je oni pošteni kraj, ki ima tako neustrašeno gospico učiteljico.

Kakor vsako leto bila je tudi letos kot vvod zborovanjem ob 8. uri zjutraj v Št. Jakobški cerkvi sv. maša, katero so opravljali prečastni gosp. prošt dr. A. Jarc; zbor učiteljev pa je poveličeval sv. opravilo s tako prekrasnim domačim slovenskim petjem, da imamo v resnici premalo besed, to po vrednosti pohvaliti. Kdor ne verjame, da se Bog dá sprelepo častiti tudi v naši mili domači besedi: k sv. Jakobu naj bi bil to jutro poslušat prišel.

Ob 9. uri pričelo se je zborovanje v dvorani katoškega društva, katerega so se udeležili tudi nekateri rodoljubi neučitelji.

Po navadnem redu zborovalo je najpoprej vdovsko učiteljsko društvo. Predsednik gosp. dr. A. Jarc v vvodnem govoru prijazno pozdravi nazoče, in omeni med drugim, da se je društvena imovina tudi to leto pomnožila. Zatem predloži tajnik in blagajnik gospod Matej Močnik tiskani račun in imenik društvenikov. Društvo ima 39.524 gold. 20 kr.; — prihodkov je od 31. avgusta 1879. leta do konca avgusta 1880. l. imelo 2337 gld. 87 kr., stroškov pa 1865 gld. 31 kr. Vdov je 65. (Drugi naši gosp. učitelji menda al nimajo za nikogar skrbeti, ali pa jih tare tolika sila, da vstopnine in letnine vplačevati ne morejo. Drugač si malega številca udov tolmačiti nečemo.)

Pri daljnih razpravah je svetoval gosp. Stanonik, naj bi društvo učiteljem, ako pridejo v denarne zadrege, dajalo primerna posojila. Gosp. Močnik odgovori na to, da se je delalo uže zdaj tako, kjer je imelo društvo gotovost za posojilno povračilo; ako bi se pa posojila dajala v smislu gosp. Stanonikovega predloga morala bi se predrugačiti društvena pravila (statute), zato se je pa tudi letos daljna razprava te zadeve opustila.

Vpokojenemu učitelju gosp. M. Kračmanu določilo se je na njegovo prošnjo na podlagi društvenih pravil za to leto 50 gold. podpore. — Gosp. Režek, učitelj iz Kranja, se sprejme med ude.

Za pregledovanje računov so bili voljeni gospodje Papler, Zarnik in Kovšca; odbor pa je bil po nasvetu gosp. Stanonika enoglasno imenovan dosedanji, namreč: predsednik gosp. dr. A. Jarc, tajnik in blagajnik gosp. Matej Močnik, odborniki pa gospodje: Borštnik, Čenčič, Govekar, Kuhar, Praprotnik Andrej, Praprotnik France in Tomšič.

(Dalje prihodnjič.)

Poročili dveh hrvatskih gimnazij.

Zanimivo utegne morda biti mnogim našim čast. čitateljem, da zvedó lansko šolsko letino gimnazije Zagrebške in gimnazije Reške.

Izveščje o kralj. velikoj gimnaziji u Zagrebu koncem školske godine 1879/80“,

katere ravnatelj je naš rojak gosp. Franjo Bradaška donaša na čelu članek prof. A. Musića o „perfektivnih in imperfektivnih glagolih v grškem in hrvatskem jeziku“. Med drugim obsega naučno osnovo, katera je podobna osnovi naših gimnazij. Vsi predmeti se predavajo v hrvaščini; nemški jezik pa je v vseh 8 razredih obligaten predmet. Neobligatni predmeti so: krasnopis, risanje, laščina, francoščina, petje in gombanje (telovadba). Te predmete predava 26 profesorjev in učiteljev z ravnateljem gosp. Fr. Bradaško vred. Razen ravnatelja so na tukajšnji gimnaziji Slovenci gg. Žepič, Valjavec, Marn, Celestin, Benigar, Musić, Priglin Gostiša. Učencev je bilo 635 javnih in 12 privatistov, tedaj blizu toliko, kakor v Ljubljani. Na tej gimnaziji sta bila le 2 učenca iz Kranjskega in 9 učencev iz Štajarskega.

„*Program kralj. velike gimnazije na Rieci*“

se pričinja s člankom prof. J. Miheliča: „Teorija brojnih kongruencija prvog stupnja“. V naučni osnovi nahajamo med obligatnimi jezici nemški in italijanski jezik. Naučni jezik je se ve da hrvatski. Ravnatelj gimnaziji je gosp. Ljud. Slamnik, poleg njega nahaja se še 13 profesorjev in učiteljev. Neobligatni predmeti so: risanje, telovadba, francoščina in lepopis. Učencev bilo je 181, tedaj toliko kakor v Novomestu, v 7. razredu bilo jih je le 8, v 8. pa celó le 7. — Kar